

De Taal en het gebruik: de grammatica

**Hand-out voor de methodiek
Een Taal Erbij®**

Een Taal Erbij® is ontstaan vanuit het contextuele gedachtegoed, de transactionele analyse en de psychoanalyse. Deze laatste twee kennen een onderverdeling van een persoon in drie verschillende bewustzijnsniveaus. Ook Een Taal Erbij® onderscheidt drie beelden in één persoon:

1. de coördinator /bewust deel/volwassene
2. kindje op cupje/overlevingsstrategieën/copingstijlen
3. kindje met kapje/oorspronkelijke kind.

Een Taal Erbij® werkt inzicht gevend en verhelderend. Het structureert de soms verwarrende werkelijkheid van een cliënt en werkt als zodanig ook ordenend voor zowel de cliënt als de therapeut. Door de sterke identificatie van de cliënt met het materiaal komt hij dicht bij zijn gevoel en kan hij er tegelijkertijd met afstand naar kijken. Hij kan erkenning krijgen voor zijn leed, niet alleen met woorden maar ook door het samen met iemand anders in ogenschouw te nemen. Doordat meerdere zintuigen aan bod komen - kijken en aanraken - blijft het beeld langer op het netvlies hangen. De therapeut en cliënt kunnen zich samen buigen over wat er te zien valt. Opstellingen die de cliënt samen met de therapeut gemaakt heeft, kunnen ook worden veranderd.

De “taal” wordt “gesproken” met behulp van Duplo-poppetjes of Playmobil in allerlei soorten en maten, van verschillende generaties en culturen, van baby tot grootouder, van zwart tot wit. Ze kunnen staan, liggen en zitten. Hun hoofden, armen en benen zijn beweegbaar. Daarnaast worden andere kleine symbolen en voorwerpen gebruikt.

Wij gebruiken de navolgende materialen. Creativiteit in het omgaan hiermee is prima, zolang de grammatica van de taal wordt aangehouden.

Een volwassen poppetje staat voor de “coördinator” (het bewuste).

Een kindpoppetje, ook wel het kleintje genoemd, verbeeldt de “geschiedenis” van het volwassen deel (het onbewuste). Het behelst alles wat je in je leven hebt meegemaakt en wat je heeft gemaakt tot wie je nu bent. Je geschiedenis wordt feitelijk ieder moment weer groter. Dit poppetje wordt ook gebruikt bij het werken met kinderen.

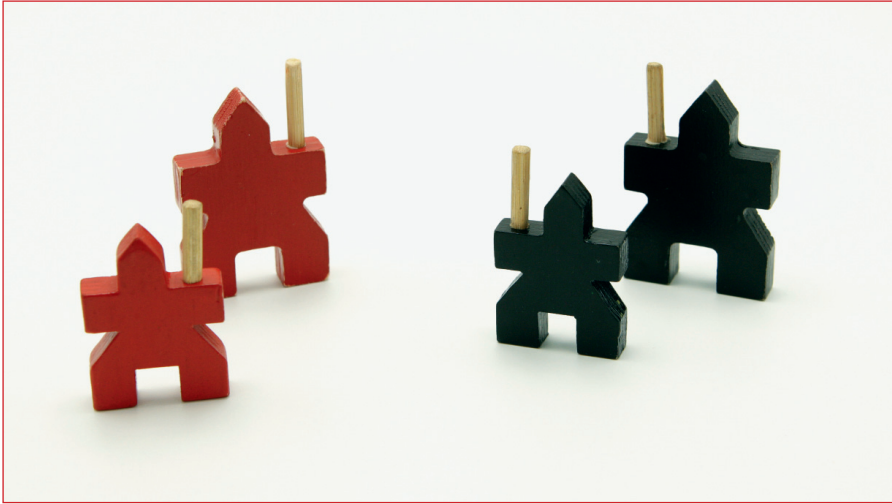
Een kindpoppetje met kapje op een rood vlakje, het gekwetste en kwetsbare kind, staat voor “voelen van de pijn”. Een kindpoppetje op een wit vlakje symboliseert de coping/de controle. Het witte vlakje staat voor “niet-voelen”. Onder coping verslaan we gedrag dat je in bepaalde situaties nodig hebt om te overleven, ook wel oplossingsstrategie of overlevingsstrategie genoemd. Deze twee zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, omdat de coping is ontstaan om pijnlijke gevoelens van het kapje op het rood te beschermen.

Als het kindpoppetje op een cupje of verhoginkje wordt geplaatst, verbeeldt dit parentificatie. De verhoging symboliseert de parentificatie in allerlei vormen: zorgen, geven en ontvangen, braaf zijn, zondebok zijn, clown spelen en klein blijven. Waarom een cupje? Het cupje maakt onderdeel uit van de ontstaansgeschiedenis van Een Taal Erbij®. Die taal ontwikkelde zich vanuit de praktijk, waarbij de therapeut hulpmiddelen inzette die op tafel voorhanden waren: kopjes, suikerzakjes en melkcupjes ..... al het mogelijke werd gebruikt ter verduidelijking voor de cliënt en therapeut. Uit loyaliteit jegens Marleen Diekmann is het cupje tegenwoordig nog steeds aan het werk, maar uiteraard kan ook elk ander verhoginkje worden gebruikt om de parentificatie in beeld te brengen.

De hoogte van het cupje houdt verband met de generatielijn. Het kind komt in de generatie van de volwassene.

Het witte vlakje staat voor “niet-voelen”. Een rood vlakje staat voor “voelen”.

Een houten gestileerd krijgsmannetje, de “schade” genoemd, symboliseert de kwetsuren: trauma, geweld, agressie ..... kortom alle schade die iemand tijdens zijn/haar geschiedenis heeft opgelopen. Angst, eenzaamheid en een pestverleden kunnen hiermee ook worden gevisualiseerd, evenals intergenerationele schade, zoals oorlogen en geheimen..

Het schadeteken is ook te gebruiken als ruzieteken, bijvoorbeeld bij echtparen. Er zijn grote en kleinere schadetekens

Een schatkistje staat voor de krachten, talenten, capaciteiten, vaardigheden en copingstijlen die je vanuit je geschiedenis hebt meegekregen en opgebouwd. Ook hulpbronnen van buitenaf (bijvoorbeeld oma, juf op school) kunnen worden uitgebeeld met een schatkistje.

Een kleurig toverstokje of houten stokje kan worden gebruikt om grenzen aan te duiden of voor het uitdrukken van wensen.

Plastic, houten of foam vlakjes in verschillende kleuren kunnen processen, symptomen, problemen, cultuur, opvoedingsstijlverschillen en gebeurtenissen symboliseren. Allerlei gekleurde blokjes waarop poppetjes kunnen worden gezet, kunnen staan voor verschillen in macht of dominantie.

Daarnaast kunnen ook veters, glazen en koffiekopjes worden gebruikt om iets te representeren.

Rode veters gebruiken we om loyaliteiten zichtbaar te maken en andere kleuren om delen van iemands verhaal te accentueren, zoals eenzaamheid, coalities en bondjes.

Een glas (om over een poppetje heen te zetten) beeldt onbereikbaarheid, depressie of bijvoorbeeld autisme uit.

Een papieren zakdoek kan worden gebruikt om mensen of situaties die er wel zijn maar (nog) niet kunnen worden gezien, toe te dekken. Bij adoptiekinderen kan dit ook behulpzaam zijn -- al is er niets bekend over de biologische ouders, ze zijn er immers wel.

Een spookje (van Playmobil of Duplo) visualiseert geheimen en angst, maar kan ook worden gebruikt om over een klein poppetje te worden geschoven -- als de ouders van een kind alleen maar negatief gedrag kunnen zien en het kind als het ware demoniseren.

Omgaan met het materiaal

Poppetjes op tafel leiden tot uiteenlopende reacties. In eerste instantie zien cliënten het materiaal als “kinderlijk” en vragen ze zich af waar ze nu in terecht zijn gekomen. Of simpel “speelgoed” nu wérkelijk een bijdrage kan leveren aan de oplossing van hun probleem. De therapeut moet dus wel enig lef hebben, maar vaak is het genoeg om te zeggen dat ze alleen worden gebruikt om situaties duidelijk te maken, zowel voor de cliënt als voor de therapeut.

Omdat je vaak geen tweede kans krijgt om een eerste indruk te maken, is timing belangrijk. Wanneer besluit je om de poppetjes een rol te geven? Gebeurt dat te vroeg, dan is de kans groot dat de cliënt van het pad af raakt bij het vertellen van zijn verhaal. De poppetjes zijn dan een hinderlijke onderbreking en een bewijs dat de therapeut niet écht belangstelling heeft voor de problemen.

Als er echter voelbaar contact is, als de cliënt begrijpt wat de bedoeling is en de therapeut een beeld van de beleving van de cliënt voor ogen heeft, kan zij een beeld gaan neerzetten met de poppetjes. De introductievragen zijn belangrijk. ‘Als ik u goed begrijp, voelt u zich op uw werk heel alleen. Kent u dat gevoel ook van andere situaties?’ Of: ‘Is het juist dat u de relatie met uw dochter op deze manier ervaart?’

Dat is het moment dat de poppetjes deelnemen aan het gesprek. De ene keer hebben ze een ondergeschikte rol, de andere keer staan ze centraal. Er wordt via de poppetjes gecommuniceerd. De therapeut beschouwt hen als volwaardige gesprekspartner. Ze wijst naar hen, raakt hen aan en gebruikt hen om haar vragen vorm te geven. De poppetjes worden aangesproken in de derde persoon. ‘Wat doet zij als hij dit doet?’ ‘Welke positie neemt zij in als hij zich zo gedraagt?’

De therapeut zal de poppetjes en het materiaal altijd met respect behandelen. Ze belichamen en volgen immers het verhaal van de cliënt en dat is waardevol en kwetsbaar. In principe worden ze ook alleen door de therapeut neergezet en verplaatst. Zij heeft immers de leiding. Maar ze worden nooit neergezet zonder toestemming of goedkeuring van de cliënt. Gedurende het proces wordt gecheckt of de opstelling nog klopt.

Een belangrijk facet van Een Taal Erbij® is een duidelijk onderscheid tussen de drie generaties (kind, ouders en grootouders). Mede daardoor kan de situatie systemisch goed in kaart worden gebracht.

De therapeut kiest doorgaans welke poppetjes er worden gebruikt. Kinderen en pubers kiezen overigens graag zelf een poppetje. Maar het is geen éénrichtingsverkeer. De keuze van de poppetjes geschiedt in overleg met de cliënt en zij kunnen ook een actieve rol spelen bij het neerzetten. Los van het feit dat daarmee de dynamiek wordt vergroot, is het samenspel helend. De cliënt beeldt zijn eigen verhaal uit en heeft zelf de controle. Natuurlijk moet ieder gezinslid recht worden gedaan: dat betekent dat er veel aandacht dient te worden besteed aan ieders plek. Door de poppetjes anders te positioneren en de gevolgen te analyseren ("Voelt het beter of juist niet?") kunnen veranderingen worden gerealiseerd. Kleine interventies hebben soms groot effect.

Bij het bepalen van de omvang van de schade, die wordt neergezet, worden we geholpen door onze intuïtie. Dat geldt ook voor de schatkist. Te allen tijde zal daarbij rekening moeten worden gehouden met loyaliteit aan ouders. Daarom is het van essentieel belang dat er geregeld wordt gevraagd of de omvang van de neergezette schade nog juist is. Bij de schatkist wordt de wijze waarop de cliënt over zichzelf denkt in acht genomen. Als een cliënt nog worstelt met zijn eigenwaarde mist een te grote schat-

kist zijn effect. Dan sluit het immers niet aan bij zijn beleving. Een volgend gesprek begint met een lege tafel. Samen met de cliënt wordt een nieuwe opstelling gemaakt. Als er meer cliënten aanwezig zijn mag het beeld, dat door iemand op tafel is gezet, niet worden veranderd door één van de anderen. Natuurlijk kunnen zij wel een beeld neerzetten van de manier waarop zij de situatie beleven. Die beelden, bijvoorbeeld van een relatie of een gezin, zijn de weerslag van een eigen belevingen en kunnen dus best van elkaar verschillen. Het zijn de punten van een taart en een basis om elkaar te bevragen over de gedachten die tot de opstelling hebben geleid.

We spraken al over het respectvol benaderen van de poppetjes. Dus worden zij tijdens de sessie voorzichtig en met waardering aangeraakt en verplaatst en na afloop niet met een armzwaai aan de kant geveegd. Cliënt en therapeut ruimen samen de poppetjes op.

Het is echter niet te voorkomen dat cliënten zelf ruw of afwijzend met de poppetjes omgaan. We kennen het voorbeeld van een cliënte die haar kleine poppetje niet op tafel wilde hebben en het met een boog in een hoek van de kamer gooide. Voor de therapeut geeft zo'n actie meteen de nodige informatie, maar ze heeft ook de plicht om voor het kleintje van de cliënt te zorgen. Zij pakte dus het poppetje weer op en zette het dicht bij haar op tafel. 'Dan zal ik even voor dat kleintje zorgen.'

Het beeld moet zo overzichtelijk mogelijk worden gehouden. Het is dus zaak niet te veel poppetjes neer te zetten. Overzichtelijkheid en efficiëntie wordt vaak gediend door tijdens het gesprek poppetjes, die niets meer toevoegen, weg te halen.

Een Taal Erbij® biedt ook kansen om mensen, die betrokken maar niet aanwezig zijn een rol te geven. Door biologische ouders die ver weg wonen, een niet bij de zorg betrokken ouder of familieleden op tafel te positioneren, kunnen zij een bijdrage

leveren. Daarmee wordt het beeld van de familiestructuur gecompleteerd. Voor kinderen, die geen contact meer hebben, is het een grote troost. Hun gevoel dat die persoon nog wel deel uitmaakt van hun leven, wordt erkend. Zijn of haar bestaan wordt zichtbaar gemaakt.

Dat geldt evenzeer voor een overledene. Wanneer deze op tafel wordt gezet, bevestigt dat het gevoel van loyaliteit. Wij voerden bijvoorbeeld gesprekken met een moeder over de problemen van haar jongste dochter. Zij kon alleen over die dochter praten als haar oudste zoon, die zelfmoord had gepleegd, op tafel lag. Dat zoiets van de therapeut de nodige voorzichtigheid vraagt, spreekt voor zich.

De Kontekst Amsterdam
De Diekmann Academie
Authentieke aanbieders en innovators van
Een Taal Erbij®, de Marleen Diekmann methode.

